

Co je to *Tipiṭaka*?

... *Abhidhamma Piṭaka* je 'hluboké myšlení' nebo také nejdůležitější a nejzajímavější, poněvadž obsahuje myšlenkově bohatou filosofii Buddhova učení v protikladu vůči poučným a přesto jednoduchým promluvám *Suttanta Piṭaky*. V *Abhidhamma Piṭace* je vše analyzováno a vysvětleno v podrobnostech, a jako takové je nazváno 'analytickým učením' (*vibhajjavāda*). Čtyři definitivní jevy (*paramattha*) jsou vysvětleny v *Abhidhammě*. Nazývají se:

1. *Čitta* (vědomí nebo mysl)
2. *Četasika* (původci myсли)
3. *Rūpa* (hmota, fyzikální jevy)
4. *Nibbāna* (nejvyšší potěšení)

Abhidhamma Piṭaka sestává z následujících prací:

1. *Dhammasaṅghani* (výčet jevů)
2. *Vibhaṅga* (kniha pojednání)
3. *Kathāvatthu* (téma polemiky)
4. *Puggala Paññatti* (popis osob)
5. *Dhātukathā* (debata s ohledem na elementy)
6. *Yamaka* (kniha páru)
7. *Paṭṭhāna* (kniha závislostí)

Vývoj Páli Kánonu

Dle nejstarších záznamů v *Čúlavazze*, první koncil byl pořádán s úmyslem uchovat čistotu (pravost) Buddhova učení a disciplíny a ustanovit učení *Vinayi* a *Sutta Piṭaky*. Žádný z textů, jmenovitě *Čúlavagga*, *Mahávansa* a *Dípavansa* přímo dokládá, že by *Abhidhamma* byla diskutována během prvního koncilu.

Proto je Páli kánon pozvolná sbírka vytvořena během několika období. Avšak podle tradice, Buddhovy promluvy byly sesbírány a ustáleny v autentické formě během prvního koncilu. Nicméně, ty texty samotné naznačují, že obsahují jisté dodatky a že nebyl kompletní. Např.:

1. Poslední dvě kapitoly *Čúlavaggy* se zabývají prvními dvěma koncily a nezmiňují *Abhidhamma Piṭaku*. Ozřejmuje se tedy, že *Abhidhamma* je pozdější dodatek k (původnímu) kánonu.
2. *Kathāvatthu* bylo sepsáno ct. Moggaliputta Tissou během třetího koncilu. Avšak tento text nebyl dokončen až do vzniku pozdějších Buddhistických škol jako *Hetuváda*, *Uttarápathaka*, *Vájiriya*, *Vetullaka*, *Andhaka*, *Pubbáseyya* a *Aparáselyá*, poněvadž ten text zmíňuje tyto školy, přestože tyto školy vznikly až teprve po třetím koncilu.

Abhidhamma Piṭaka (přednáška od ct. Dehipágody Vidžítánandy) 2011

Abhidhamma znamená 'nejvyšší učení'. Byla přednesena Buddhou za účelem vysvětlit realitu osoby a světa. Můžeme nalézt různá pojednání o *Abhidhamme* v moderní akademické společnosti a v historických akademických koncilech, které přijímají *Abhidhammu Theravādové* tradice jakožto vyšší učení vhodné k pochopení přičin bytí.

Abhidhamma byla sepsána staršími mnichy jakožto třetí koś (*piṭaka*) během druhého a třetího koncilu.¹ Není žádná evidence, která by pomohl adokázat, že by byla *Abhidhamma* revidována během Prvního Koncilu. Sedmý text *Abhidhammy*, který se nazývá *Kathāvatthu Pakaraṇa* byl předložen ct. Moggalipputtissa Therou během třetího koncilu. S *Kathāvatthu Pakaraṇa* byla *Abhidhamma* kompletní. V duchu výše zmíněné evidence je zřetelné, že *Abhidhamma* je dílem *Therů*. Učení *Abhidhammy* se vždy snaží poukázat na ne-já (*anattā*) osoby. Ale *Theravādoví* učenci přidali koncept *Dhammy* ne-já do svého učení *Abhidhammy*, a následkem toho byla *Theravādová Abhidhamma* kritizována učenci *Šūnyatāvādy* (školy Nicoty). Aby čelili takové kritice, vytvořil ct. Sumana Thera, *Theravādový* mnich *Mahávihāra* kláštera na Srí Lance, mytický příběh, který měl dokázat, že byla *Abhidhamma* přednesena Buddhou. Říká se mu '*Dūre Nidāna*'.

Druhý příběh se jmenuje '*Santike Nidāna*'. Dle *Santike Nidāna*, během čtvrtého týdne po Buddhově osvícení, byla *Abhidhamma* revidována v Ratanaghara ('Dům Klenotů'). Tato *Santike Nidāna* byla vytvořena *Theravādovou* tradicí. Nicméně, tyto dva příběhy nejsou dostatečně obecnými zdroji k dokázání, že byla *Abhidhamma* přednesena Buddhou.

Prestože *Santike Nidāna* a *Dūre Nidāna* nestačily k ověření původu *Abhidhammy*, stále není snadné dokázat, že by *Abhidhamma* nebyla přednesena samotným Buddhou. Ve skutečnosti, *Abhidhamma Piṭaka* také propracovává *Dhammu*, která je obsažena v *Sutta Piṭace* použitím různých metod. *Abhidhamma* není učením nezávislým na *Sutta Piṭace*. Učení, které bylo obsaženo v *Sutta Piṭace*, bylo rozšířeno do literatury *Abhidhammy*. Tato analytická metoda byla používána *Thery* i během

¹ Ale někteří učenci tvrdí, že Druhý Koncil se týkal pouze *Vinayi*. V tomto ohledu existují jisté kontroverze.

Buddhovy doby. To jsme schopni dokázat skrze *Saṅgīti* a *Dasuttara Sutta Dīgha Nikāyi*. *Vibhaṅga Vaggu* v *Majjhima Nikāyi*, některé *sutta Saṃyutta Nikāyi*, celou *An̄guttara Nikāyou* a také *Niddesa Pāli* a *Paṭisambhidā Maggou* v *Khuddaka Nikāyi*. Tato metoda či systém byla předvedena pod názvem '*uddesa*' či '*niddesa*' ve *Vibhaṅga Vazze Majjhima Nikāyi*.

Někteří učenci věří, že *Mātikadhara* označuje osobu, která byla odborníkem v oblasti *Abhidhammy* během Buddhova života. Nejvýznamnější záležitostí v *Abhidhammě* je analýza *Dhammy* bez přirovnání, zapoužití pouze jisté metody vysvětlení *Dhammy*. Přestože byla *Kathāvatthu Pakarāṇa* sepsána Moggaliputtatissa Therou. Vždy se pokoušel poskytnout vlastní definici s ohledem na původní Buddhovo metodu vysvětlování a instrukce. Proto nejsme schopni odmítout *Abhidhammadickou Kathāvatthu Pakarāṇa* jakožto odlišnou od Buddhova učení.

Abhidhamma

Abhidhamma se dělí na dvě části – analýza a syntéza, jinak řečeno:

1. Analýza (rozdelení čehokoliv, ať už objektu smyslů nebo intelektu, do svých složek či původních elementů)
2. Syntéza (spojovalo oddělených částí, elementů, materiálů atp. do celku či do systému, který vyplývá z tohoto procesu)

Pro plné pochopení této znalosti, je třeba pochopit 1. fakta a 2. vztah mezi těmito faktami.

Abhidhamma je moudrost - právě touto analýzou a přijetím vzájemnosti všeho, je možné vidět vše jakožto vzájemně podmíněné a díky tomu můžeme odstranit lpění na těch jevech. Například, jakožto meditující, znalostí faktů a jejich souvislostí, stávají se tyto surovým materiélem pro meditujícího jakožto vedoucí principy. Nejedná se o intelektuální učení. Je to zcela praktické a metodické vysvětlením jedné myslí za druhou. Je to *paññā bhūmi* (podklad myslí).

Pokud je nějaká nová metoda která by měla být uvedena, pak by měla být logická. Závisí na:

1. *Jatti* (argument)
2. *Āgama* (citace z původních Buddhistických promluv)

Abhidhamma Piṭaka (Charakter a obsah *Abhidhamma Piṭaky*)

Abhidhamma Piṭaka se považuje za třetí ze tří *piṭak*. Nebyla nikdy ustanovena ani na prvním místě ani na druhém. Třetí oddíl *Tipiṭaky* sestává ze sedmi knih:

1. *Dhammasaṅghani* (výčet jevů)
2. *Vibhaṅga* (kniha pojednání)
3. *Kathāvatthu* (téma polemiky)
4. *Puggala Paññatti* (popis osob)
5. *Dhātukathā* (debata s ohledem na elementy)
6. *Yamaka* (kniha páru)
7. *Paṭṭhāna* (kniha závislostí)

všechny tyto knihy jsou označeny jménem '*pakarāṇa*'. Definice *Abhidhammy* je:

»*Dhammatireka dhammavisesathena atirekavisesatthadipako hetthāti abhi saddo*.«

Toto naznačuje, že *Abhidhamma* je něco doplňkového k *Dhammě*. Také to naznačuje, že *Abhidhamma* je něco zvláštního v porovnání s *Dhammou*. Obvykle to, co je zmíněno v *Sutta Piṭace* se považuje za *Dhammu*.

Bylo navrhnuuto, že slovo *Abhidhamma* jako takové není k nalezení v *Sutta Nipátě*, *Samjuttě* či *Anguttaře* a jen jednou či dvakrát v *Dīgha* a *Madždžima nikáje*. Náležitě byla k dispozici až teprve ke konci období, ve kterém vznikly všechny ty čtyři velké školy. *Mahá Sanghika* zcela odmítla zařadit *Abhidhammu* do *Tipiṭaky*, poněvadž ji nepovažovali za slovo Buddhovo. Dle *Dīgha Bhāṇaků*, *Abhidhamma* je součástí *Khuddaka Nikāji*.

Podle jiného rozdelení, *Samjutta Nikája* není součástí *Dhammy*, ale celého kánonu, a v páté je obsažena *Vinaja* i *Abhidhamma*.(?) Je k dispozici jistá legenda zapsaná ct. Buddhaghósou, podle které byla *Abhidhamma* nejprve přednášena Buddhou v *Távatimse* u kořene *Paričattaka* stromu, když seděl na trůně Sakky během jeho návštěvy matky *Távatimse*. Později ji učil ct. Sáriputtovi na břehu jezera Anotatta. Legenda dále vypráví, že po osvícení Buddha trávil svůj čas v *Jatanagaře* znovu promýšlejíc ve své myslí *Abhidhammu* se všemi podrobnostmi.(?)

Podle *Čullavagga Páli*, *Abhidhamma Piṭaka* nebyla recitována během prvního koncilu. Právě ta skutečnosti, že *Abhidhamma* není zmíněna v *suttách* a že je pouze poukázáno na *Dhammu* a *Vinaju* se používá k potvrzení, že původně *Abhidhamma* nebyla oddělenou *piṭakou*. Navíc, *Kathāvatthu* bylo sepsáno až během třetího koncilu.

Co se týče *Abhidhamma Piṭaky*, netvoří systematickou filosofii, zatímco zejména forma *Abhidhammy* kterou lze shledat v *Sutta Piṭace* ji tvoří. Na druhou stranu, jsou přímo protichůdné názory na to, zda byla *Abhidhamma* skutečně uveřejněna Buddhou či ne. Když se podíváme na ty ostatní *piṭaky*, můžeme shledat mnoho podrobností vedoucích k prokázání, že *Abhidhamma* je

tvorba Buddhy. Avšak ještě z jiného pohledu vzato, je mnoho podrobností, které poukazují na to, že *Abhidhamma* byla vyvinuta později, nebo jinými slovy, že není promluvou Buddhy.

Otázka: Podej vysvětlení k *Abhidhamma Piṭace*

Abhidhamma Piṭaka je třetí oddíl *Tipitaky* či 'Trojího Koše.' Je to koš (sbírka) transcendentálního (nadpřirozeného) učení. Z Páli tradice se dozvídáme, že Buddha nejprve pronesl *Abhidhammu* bohům z *Távatimsy*. V té době s nimi byl na skále *Pandukambala*, u kořene stromu *Paričchattaka* v nebi *Távatimse* během návštěvy své matky. Poté přednášel *Abhidhammu* svému žákovi ct. Sáriputtovi, který se často vídal s Buddhou když si chodil pro potravu dolů do *Manasoravara*(?). Poté ji Bhaddaji dostal od svého učitele, ct. Sáriputty. Ct. Révatta a další ji postupně dostali skrze jiné žáky. Konečnou formu dostala během třetího koncilu, který byl pořádán za vlády Ašóky, Maurjského vládce. Buddha, jako znamení vděčnosti své matce, která se narodila v *Tusita* světě, odešel tam a přednášel *Abhidhammu* své bohyni-matce a jiným po tří měsíce. Témata (mátička) promluv byly později přerecitovány ct. Sáriputtovi, který je následně vypracoval a sestavil *Abhidhamma Piṭaka*.

Podle tradice *Mahájána*, Buddha přednášel různým osobám při různých přiležitostech na různých místech. Poté je *Arahati* a žáci (sávaka) sesbírali a uspořádali to *Abhidhammických* pojednání. Buddhisté věří, že ty *sutta* byly sepsány s ohledem na vlastnosti lidí, zatímco *Abhidhamma* byla sepsána s ohledem na *sutta*. Z toho lze odvodit, že *Abhidhamma* byla sepsána na základě *sutt*. Takto zde můžeme říci, že *sutta* podaly základ *Abhidhammě*. *Abhidhamma* se zabývá stejnými záležitostmi jako *Sutta Piṭaka*, avšak jejich zpracování je poněkud scholastičtější než to v *suttách*.

Je to sepsáno formou otázek a odpovědí. Co se týče obsahu *Abhidhammy*, netvoří systematickou filosofii, ale zvláštní zpracování *Dhammy* tak, jak je k shledání v *Sutta Piṭace*. Nejvíce materiálu je psychologické a logické, základní učení která tam jsou zmíněna či diskutována jsou ta již vysvětlena v *suttách* a tudíž jaksi propůjčena. *Abhidhammu* lze považovat za systematizaci učení, které je obsaženo či zahrnuto v *Sutta Piṭace*. Stylizuje tyto *sutta* do přísně *paramattha* (shodného s realitou jaká je) jazyka. V *Abhidhamma Piṭace* je sedm oddílů resp. knih, jmenovitě:

1. *Dhammasaṅghani* (výčet jevů)
2. *Vibhaṅga* (kniha pojednání)
3. *Kathāvattu* (téma polemiky)
4. *Puggala Paññatti* (popis osob)
5. *Dhātukathā* (debata s ohledem na elementy)
6. *Yamaka* (kniha páru)
7. *Paṭṭhāna* (kniha závislostí)

V Páli slovo *Abhidhamma* se skládá z předpony 'abhi' a termínu 'Dhamma'; 'abhi' značí 'ohromný', 'překračující' (*atiréka*) či 'jemný', 'vznešený', 'absolutní', 'krajní' (*visittha*). Tako *Abhidhamma* znamená 'rozšířené/jemné/absolutní učení'. Také může znamenat 'vyšší náboženství'. Obykle slovo Buddhovo bylo známo jakožto 'Dhamma'.

Kathāvattu Pakaraṇa (přednáška ct. Pijadassi)

Kathāvattu Pakaraṇa je třetí knihou *Abhidhamma Piṭaky*. Těmi ostatními se nazývá 'viññāṇapada'.(?) Je známa jakožto Buddhistická kniha diskuzí o teologických a filosofických záležitostech. Je třeba poznamenat, že je to jedinou prací v *Tipiṭace*, která je připsána určitému autorovi – ct. Moggaliputta Tissovi, který předsedal při třetím Buddhistickém koncilu, který byl pořádán v Pátaliputře (hlavní město provincie Magadha). Pod záštitou Maurjského vládce Ašóky ve třetím století př. Kr. byla sepsána *Kathāvattu Pakaraṇa*.

Je mladší než *Dhammasanganí Pakaraṇa*. Blízký průzkum ozřejmí, že tato kniha polemik je chápána pouze za knihu s jediným způsobem interpretace. Několik příkladů sporů, které jsou ztvárněny v *Kathāvattu Pakaraṇa* poukazují na to, že obě strany se odkazovaly na Buddhu jakožto na konečného soudce. *Kathāvattu Pakaraṇa* by měla být součástí *Vinaja* sbírky. Z charakteru diskuze vážící se na problémy *Sanghy* máme tendenci si myslet, že *Kathāvattu Pakaraṇa* by měla být obsažena ve *Vinaja* sbírce, poněvadž se zabývá záležitostmi *Vinaji* a tak je blízce spřízněna s tématem diskutovaným v *Čúlavagga* Páli.

Kathāvattu Pakaraṇa má 23 kapitol. V těchto kapitolách jsou diskuze a odmítnutí dvěstě devatenácti různých záležitostí Buddhova učení jinak pochopených různými školami. Tato kniha se zdá být vyvinuta postupně a mnoho z těch heretických názorů zde diskutovaných jsou připsány různým školám, z nichž některé jsou starší než jiné. Ten text samotný nezmiňuje jména škol, což je dodáno komentátorem *Kathāvattu Pakaraṇa*. Ta učení různých škol by spíše mohly být pochopena studiem této knihy ve spojení s texty patřícími Severním školám.

Je pozoruhodné, že komentátor ct. Buddhaghósa řekl, že tato kniha byla také přerecitována během prvního koncilu. Ale je evidentní, že tato kniha byla sestavena po třetím koncilu předsedajícím mnichem ct. Moggaliputtatissa Thérou (*Abhidhamma Piṭaka* byla dokončena až po napsání této knihy). Ct. Buddhaghósa Théra řekl: Ct. Moggaliputtatissa Théra přinesl tuto knihu s ohledem na téma (mátička) které byly podány Buddhou ku prospěchu mnichů v budoucnosti. Jako pokračování, jiní dodali: "Proto byla celá *Abhidhamma* přenesena Buddhou." Tento náhled je *Théravádou* tradičně přijímán. V této knize mnoho textů citováno ze *Sutta Piṭaky* opodstatňuje argument zmíněný výše. Co se užité terminologie a teorií týče, zdá se, že jsou pozdějšího data. Někteří učenci souhlasí s tradicí a pojetím, že ta kniha patří do nejnovějšího období. Dle některých je to *Paṭṭhána*, která je nejnovější. Jak tvrdí komentář, ty nejstarší heretické názory uvedené v této knize, včetně *Vadžžiputta*, *Sammítija*, *Sabbathiváda*

(*Sarvástiváda*), *Mahásanghika*, *Kasapija* (*Kášjapija*), *Andhaka*, *Pubbásejja*, *Aparasejja*, *Rádžagirika*, jsou známé Severnímu Buddhismu.

První kapitola *Kathávatthu* pojednává o 'puggala' či 'jsoucnost osoby', odpadnutí *Arahanta*(?), život mezi dévy, odstranění špatnosti či zlozvyků jednou částí(?) času, odpoutání se od kámarága a vjápáda, všechno jakožto trvale existující, neco z minulosti a budoucnosti stále existující, užití všímavosti. Jazyk této knihy má spojení s teorií *Kathávatthu Pakaraṇa*:

»Puggalo atthi, atthi puggaloti? Puggalo atthi, atthi kehici puggalo kehici na puggaloti. Puggalo kehici atthi kehici natthīti? Na hevam vattabbe« (Toto je v jazyce Mágadhí.)

Druhá kapitola se zmiňuje o *Arahantovi*, znalosti *Arahanta*, znamenitosti *Arahanta*; pochybnost(?) v *Arahantovi* je vysvětlena jakožto pokrok v proniknutí(?) každodenní užití Buddhy, trvání vědomí, dvě zaniknutí atd.

Kathávatthuppakarana

Kathávatthu je jedna ze sedmi *Théraváda Abhidhamma* knih. *Théravádová* tradice tvrdí, že *Abhidhamma* jsou slova Buddhy. Proto považují všechn text *Abhidhammy* za pronesený samotným Buddhou. Avšak *Kathávatthu* ukazuje, že toto není skutečná pravda.

Nyní se přijímá, že *Kathávatthu* bylo sestavené při či po třetím Buddhistickém koncilu, který byl pořádán ve třetím století př. Kr. pod záštitou krále Ašóky. Předsedající tohoto koncilu byl slavný mnich ct. Moggaliputta Tissa. *Kathávatthu* se pokládá za jeho práci. Je třeba poznamenat, že je to jediná práce kánonu, která může být připsána určitému autoru. Ct. Buddhaghósa řekl: "Ct. Moggaliputta Tissa sestavil tuto knihu používající téma (mátička), která byla podána Buddhou pro blaho mnichů v budoucnosti." Proto všechna *Abhidhamma* byla přenesena Buddhou. Toto je tradičně přijímáno *Théravád*ny.

Kathávatthu bylo sestaveno za určitým účelem, to jest odmítnutí názorů jiných škol a ustanovení názorů *Théravády* či *Vibhadždžavády*. Toto bylo v tu dobu za potřebí. Během toho času různé školy uváděly jejich názory a diskutovali mezi sebou. Takové školy jako *Andhaka*, *Vadžžiputtaka*, *Sarvástiváda* a *Sauvrántika* předkládali různé interpretace *sutt*. *Théravád*ni předkládali svůj vlastní náhled.

Bylo minimálně 16 takových škol, jejichž názory byly vybrány pro diskuzi a byly projednávány v *Kathávatthu*. Tyto názory jsou odmítnuty jakožto v rozporu s původním učením Buddhy. Je 217 či 219 úhlů pohledu které byly vybrány pro diskuzi a projednány. Ten text začíná hlediskem *Sammítij* neboli *Puggalavád*nu, kteří předložili názor, že existuje 'osoba' mimo a nad pěti soustavami (*pañcakhandha*). Tímto způsobem většina důležitých problémů v učení je podrobně projednána v *Kathávatthu*.

Kathávatthu se považuje některými učenci za nejrannější knihu logiky nebo přesněji za knihu, která užívá logiku pro ustanovení *Théravádového* úhlu pohledu. Proto se pokládá za velice důležitou. Kromě toho, má obrovský význam jakožto zdrojová kniha k pochopení podrobností o různých Buddhistických školách a jejich filosofií.

Jakožto *Théravádový Abhidhammický* text měl ohromný význam v odmítání protichůdných úhlů pohledu a ustanovení pozice *Théravády* (*Vibhadždžavády*). V tomto ohledu může být považována za velice důležitý příspěvek k *Théravádovému* Buddhistickému myšlení a také k pokračování a upevnění *Théravádového* Buddhismu v Indii.

Kathávatthuppakarana (stručné poznámky)

Je to kniha, která byla zakomponována do *Abhidhamma Pitaky* jako poslední. Jelikož *Théraváda* tradice považuje *Abhidhammu* za slovo Buddhovo, *Kathávatthu* je také tak považována. Avšak nyní je již prokázáno mimo pochybnost, že *Kathávatthu* bylo sestaveno během třetího století př. Kr. a to bylo provedeno nikým jiným než ct. Moggaliputta Tissou.

Je to velice důležitý text co se týče vývoje historie Buddhistického myšlení. Někteří jej dokonce považují za první knihu napsanou s užitím logického myšlení.

Hlavní význam této knihy je odmítnutí názorů – více než dvě sta z nich naležících školám jiným než *Théravád*. Zde je na *Théravádu* odkazováno jakožto na *Sakavádu* ('vlastní učení', 'své učení'). Tako je vidět, že *Kathávatthu* hrála velmi zásadní roli v ustanovení *Théravádové* tradice, která byla podrobena výzvě jinými buddhistickými školami myšlení, zejména takovými školami jako *Puggalaváda*, *Sarvástiváda* atp.

Logický systém následovaný v *Kathávatthu* je založený na schématu obsahujícím tři knihy, tj. *Thapana*, *pápana* a *áropana*. *Thapana* značí hlavní argumenty předložené k odmítnutí protichůdných názorů. Výsledek dosažený *Thapanou* se nazává *pápana*. Rozvažování a konečné odmítnutí názoru oponenta se označuje za *áropana*. Přestože oponenti nejsou v *Kathávatthuppakarana* jako takovém přímo identifikováni, komentář zmíňuje asi 16 z nich. Proto, pokud je *Kathávatthu* bráno ruku v ruce se svým komentářem, hodně osvětuje vývoj Buddhistického myšlení svého času.

Pañhánappakarana (původní verze od ct. Suvary)

Pañhána Páli, sedmá a poslední kniha *Abhidhammy*, se nazývá 'Mahá Pakarana', 'Velká Kniha', označující svrchovanou

pozici kterou obsazuje a míru výtečnosti které dosáhla ve svém výzkumu nejvyššího charakteru všech *dhammā* (jevů) ve vesmíru.

Tato 'kniha příčin' je sedmou knihou *Abhidhamma Piṭaky*. *Sarvástivádová* škola ji zmiňuje jakožto '*Džňáṇapraštahána*'. Je považována za nejdůležitější a nejoběmnější knihu *Abhidhamma Piṭaky*. Zabývá se zapříčiněními a vzájemným vztahem mezi jevy. Projednává různé druhy vztahů mezi jevy. Je známá jako '*Mahá Pakarana*'. Někdy se nazývá 'velká kniha promluv'. Jako *Jamaka*, tato kniha je velice náročná k pochopení. Proto bylo řečeno, že kdo zvládne tuto knihu zvládne veškeré učení *Abhidhammy*.

Paṭṭhāna podává podrobný výklad k *Paṭṭiccasamuppádě*. Ve formě dvaceti čtyř *paṭṭajá* zmiňuje dvanácti-členný systém *Paṭṭiccasamuppády*. Těchto 24 *paṭṭajá* či režimů vztahu mezi jevy se nazývají 24 *paṭṭhána*. Tyto 24 *paṭṭajá* jsou:

1. Příčinová podmínka - <i>hetu paccaya</i>	9. Rozhodující Podpora - <i>upanissaya</i>	17. Džhána - <i>jhāna</i>
2. Objekt - <i>ārammana</i>	10. Prenatální - <i>purejāta</i>	18. Stezka - <i>magga</i>
3. Převaha - <i>adhipati</i>	11. Postnatální - <i>paccchājāta</i>	19. Sdružení - <i>sampayutta</i>
4. Priorita - <i>anantara</i>	12. Opakování - <i>āsevana</i>	20. Rozklad - <i>vippayutta</i>
5. Blízkost/Souvislost - <i>samanantara</i>	13. <i>Kamma</i> - <i>kamma</i>	21. Přítomnost - <i>attihi</i>
6. Spolu-zrození - <i>sahajāta</i>	14. Výsledek <i>kammy</i> - <i>vipāka</i>	22. Nepřítomnost - <i>natthi</i>
7. Vzájemnost - <i>aññamañña</i>	15. Nutriment - <i>āhāra</i>	23. Zmizení - <i>vigata</i>
8. Podpora - <i>nissaya</i>	16. Schopnost - <i>indriya</i>	24. Nezmizení - <i>avigata</i>

Je třeba poznamenat, že některé z *paṭṭajá* již byly popsány v *Kathávatthu*. Ale tato kniha může být zmíněna jakožto první, která je rozřazuje do dvacetí-čtyř skupin. Je to kniha pozdějšího období a to je proč je jistým způsobem podobná Sáriputtově *Abhidhamma Śáštře*, ve které je zapsáno šest příčin.

Abhidhamma representuje výsledky pátrání po lidské zkušenosti, smyslné I nadsmyslné. Poněvadž jsou výsledky sděleny a vyloženy v termínech jazyka a logiky, umožňuje to *Abhidhammě* opodstatnění, které by mělo být považováno za filosofické, jakožto funkce filosofie. Pokud by to druhé mělo být prakticky užitečné a etické, pochopení by nemělo být získáno či vyvinuto bez ohledu na pozorování světa z a okolo nás tak, jak skutečně pracuje. A tak nejrozšířejší část obsahu *Abhidhammy* je analýza a pochopení jevů. V tomto ohledu může být *Abhidhamma* představena jakožto kritická a popisná filosofie.

Charakter a obsah *Abhidhamma Piṭaky* (přednáška ct. Uparatany, původní verze od ct. Nai Somy)

Abhidhamma Piṭaka je třetím oddílem *Tipiṭaky*. Sestává ze sedmi knih, jmenovitě:

1. *Dhammasaṅgāṇī pakarana*, která je roztrízením *dhammā*; obsahuje podrobné vyčtení všech jevů s analýzami vědomí a jeho nerychlejších mentálních průvodců.
2. *Vibhaṇiga* znamená 'oddelení' či 'kniha analýzy'; jakožto první kniha poskytuje systematické uspořádání jakoby z ptačí perspektivy.
3. *Dhátukathá pakarana* je promluva o elementech a je rozdělena do pojednání o kompletní analýze *dhātu*.
4. *Puggalapaññatti pakarana* je kniha osob, malé pojednání poskytující popis různých částí jednotlivce.
5. *Kathāvatthu pakarana* jsou téma sporu; je to práce napsaná ct. Moggaliputtatissa Thérou; pojednává se zde a odmítájí se učení jiných škol myšlení, za účelem přiblížení se tématům sporu ohledně Buddhovy Dhammy.
6. *Jamaka pakarana* je kniha dvojic. *Jamaka* se snaží definovat a analyzovat vztah mezi *dhammā* (jevy) a *puggala* (osobou).
7. Poslední je *Paṭṭhāna pakarana*, což jsou knihy o příčinných vztazích. Shromažďuje všechny vztahy v koordinační podobě aby ukázala, že *dhammā* (jevy) neexistují samostatně, ale že jsou utvořené velice řádným systémem.

Všechny tyto knihy jsou označeny jménem *pakarana* – jen v kánoně a komentáři je toto slovo použito konkrétně pro třetí *piṭaku*.(?) *Abhidhamma Piṭaka* je poslední. Definice *Abhidhammy*:

»*Dhammātireka dhammavisesattena abhidhammoti*.«

Tímto se nabízí, že se jedná o něco 'doplňkového k *Dhammě*'.

Tři hlavní *Abhidhammové* tradice byly *Théraváda*, *Sarvástiváda* a *Sautrántika*. Je k dispozici obrovská literatura *Abhidhammy* v tradici *Sarvástivády*, kde jsou všechny knihy označeny jménem '*pada*':

Jméno	Autor
1. <i>Ñānaprastāna pada</i>	Aryakūṭājana
2. <i>Sangītiparyāja pada</i>	Ārjamaudgaljājana
3. <i>Prādžňaptikāja pada</i>	Vasumitra
4. <i>Vidžñānakāja pada</i>	Devasarman
5. <i>Dhātukāja pada</i>	Vasumitra

6. Dharmaskhanda pada	Ārjamaudgaljājana
7. Prakarana pada	Vasumitra

Ať už prozkoumáme *Abhidhamma Piṭaku* jakékoliv tradice, jedná se o obrovskou sbírku systematického, zaznamenaného a klasifikovaného učení Buddhy, které představuje výtažek z jeho učení. V *Abhidhammě* již nevíce jsou *dhammā* (jevy) učeny v konvenčním smyslu odkazující se na osobu a objekty jako např. 'já', 'my', 'on', 'ona', 'muž', 'pes', 'strom' atd. Zde *dhammá* jsou zpracována zcela v pojmech jejich nejvyšší reality. Analýzy každého jevu jsou až do jejich nejzažší složky a vyšech relativních konceptů jako 'muž', 'hora' atd.(?) Takto v *Abhidhammě* je vše vyjádřeno v termínech jako např. '*khandhá*', '*āyatana*', '*dhátu*' atd.

Z těchto textů je *Paṭṭhāna* poslední v *Abhidhamma Piṭace*. Je nejrozsáhlejší poněvadž je větší uvnitř a nejvyšší v povaze. *Abhidhammadické* texty včetně *pakaraṇa* byly sepsány v období mezi prvním a třetím koncilem, zatímco *Kathāvatthu* bylo dokončeno během třetího Buddhistického koncilu.

Théraváda Abhidhamma

V Théravádové *Abhidhamma Piṭace* je sedm svazků. Mezi těmito svazky *Dhammasaṅganí* a *Jamaka* se zabývají vysvětlením myslí. V souvislosti s těmito vysvětleními a jejich postaty byla uvedena *Abhidhammatthaśaṅgaha*. Těch sedm svazků *Abhidhamma Piṭaky* jsou, jmenovitě:

1. *Dhammasaṅghani* (výčet jevů)
2. *Vibhaṅga* (kniha pojednání)
3. *Kathāvatthu* (téma polemiky)
4. *Puggala Paññatti* (popis osob)
5. *Dhātukathā* (debata s ohledem na elementy)
6. *Yamaka* (kniha páru)
7. *Paṭṭhāna* (kniha závislostí)

Dhammasaṅganí – Výčet či Kategorizace Jevů (*dhammá*)

1. *Cittuppādakanḍam* – o *citta* (vědomí)
2. *Rūpakanḍam* – o *rūpa* (fyzikální jevy, hmota)
3. *Nikkhepakanḍam* – *nikkhepa* je 'resumé' či 'shrnutí'
4. *Aṭṭhakathākanḍam* – *aṭṭhakathá* znamená 'objasnění' resp. 'komentář'

Abhidhammatthaśaṅgaha (Páli text shrnující *Abhidhamma Piṭaku*) podává seznam vědomí (*citta*), jmenovitě:

1. Kāmāvacara čitta – Vědomí prožité ve sféře smyslů (kāma-loka) - 54

- 1.1 *Akusala čitta* (nedovedná vědomí) - 12
 - 1.1.1 *Lobha-mūla čitta* (vědomí kořenící v chamtivosti) čittas 8
 - 1.1.2. *Dosa-mūla čitta* (vědomí kořenící v nenávisti) 2
 - 1.1.3. *Moha-mūla čitta* (vědomí kořenící v nevědomosti/zaslepenosti) 2
- 1.2 *Ahetuka čitta* (vědomí prosta/bez kořene) - 18
 - 1.2.1. *Ahetuka akusala-vipāka čittas* (vědomí prosta kořene s nedovedným následkem) 7
 - 1.2.2. *Ahetuka kusala-vipāka čittas* (vědomí prosta kořene s dovedným následkem) 8
 - 1.2.3. *Ahetuka kiriya čittas* (funkční vědomí prosta kořene) 3
- 1.3 *Kāma-sobhana čittas* (krásná vědomí smyslné sféry) - 24
 - 1.3.1. *Ahetuka kámávačara mahā-kusala čittas* (obrovská dovedná vědomí smyslné sféry prosta kořene) 8
 - 1.3.2. *Hetuka kámávačara mahā-kamma-vipāka čittas* (následková obrovská vědomí smyslné sféry s kořeny) 8
 - 1.3.3. *Hetuka kámávačara mahā-kiriya čittas* (obrovská funkční vědomí smyslné sféry s kořeny) 8

2. Rūpāvacara čitta - Vědomí většinou prožívána v jemně-hmotné sféře (rūpa-loka) - 15

- 2.1 *Rūpāvacara kusala čittāni* (dovedná vědomí jemně-hmotné sféry) — 5
- 2.2 *Rūpāvacara vipāka čittāni* (následková vědomí jemně-hmotné sféry) — 5
- 2.3 *Rūpāvacara kriyā čittāni* (funkční vědomí jemně-hmotné sféry) — 5
3. *Arūpāvacara čitta – Vědomí většinou prožívána v nehmotné sféře (arūpa-loka) - 12*
 - 3.1 *Arūpāvacara kusala čitta* (dovedná vědomí nehmotné sféry) — 4
 - 3.2 *Arūpāvacara vipāka čitta* (následková vědomí nehmotné sféry) — 4
 - 3.3 *Arūpāvacara kiriya čitta* (funkční vědomí nehmotné sféry) — 4
4. *Lokuttara čittas – Vědomí většinou prožívána mimo svět (lokuttara čitta) 8 or 40*
 - 4.1 *Kusala lokuttara čitta* (dovedná vědomí mimo svět) — 4
 - 4.2 *Vipāka lokuttara čitta* (následková vědomí mimo svět) — 4

Poznámky: *Kámávačara*: 54 ; *Rúpávačara*: 15 ; *Arúpávačara*: 12 ; *Lókuttara* 8 ; Součet: 89 ; *Ékavísasatáni čittáni* – 121 druhů vědomí ; Vědomími jemně-hmotné sféry se myslí vědomí džhán a vědomí Sótápatti stezky ('vstup do proudu') stupně dosažení *Nibbány*.

Vědomí jemně-hmotné sféry je obsaženo ve vědomí páté džhány. Podobně je to u vědomí stezky *Sakadágámí* (jednou vracející-se), vědomí stezky *Anágámí* (nevracející se) a vědomí stezky *Arahatta* (Vhodného), což dohromady tvoří dvacet druhů vědomí. Podobně je dvacet druhů vědomí plodu (*phala*). Takto je čtyřicet vědomí mimo svět.

Vibhaiga

Ve *Vibhanze* je 18 oddílů (*vibhaṅga*):

1. <i>Khandha</i> (skupiny)	10. <i>Bojjhaṅga</i> (činitelé moudrosti)
2. <i>Āyatana</i> (smyslové základny)	11. <i>Maggāṅga</i> (složky cesty)
3. <i>Dhātu</i> (elementy)	12. <i>Jhāna</i> (pohroužení)
4. <i>Sacca</i> (pravda)	13. <i>Appamaññā</i> (nezměrnost)
5. <i>Indriya</i> (řídící schopnosti)	14. <i>Sikkhāpada</i> (pravidla)
6. <i>Paṭṭicasamuppāda</i> (vzájemná závislost)	15. <i>Paṭisambhidā</i> (analytická znalost)
7. <i>Satipaṭṭhāna</i> (všímavost)	16. <i>Ñāṇa</i> (moudrost)
8. <i>Sammapadhbāna</i> (správné úsilí)	17. <i>Khuddakavatthu</i> (nižší záležitosti)
9. <i>Iddhipāda</i> (metody dosažení)	18. <i>Dhammahadaya</i> (srdce pravdy).

Dhātukathā (Debata s ohledem na elementy)

Diskuze ohledně elementů. Tato kniha se zabývá tím kam jednotlivé jevy (*dhammā*) patří či nepatří, spojené či nespojené se skupinami (*khandhá*), základnami (*saláyatana*) a elementy (*dhātu*).

Puggala-paññatti – Popis Osob

Popis jedinců – druhů lidí. Zabývá se různými druhy osob. Je zde také deset kapitol. První kapitola se zabývá osobou jakožto jednotlivcem, druhá s páry, třetí se skupinami tří atd.

Kathāvatthu – Téma Polemiky

'Body sporů.' Tato kniha se zabývá 216 spory ve 23 kapitolách. Tato kniha *Théravády* je odmítnutím názorů jiných Buddhistických škol.

Jamaka – Kniha Párů

Tato kniha je rozdělena do deseti kapitol, jmenovitě:

1. <i>Mūla</i> (kořeny)	6. <i>Saṅkhāra</i> (podmíněnosti/přípravy)
2. <i>Khandha</i> (skupiny)	7. <i>Anusaya</i> (latentní dispozice)
3. <i>Āyatana</i> (základny)	8. <i>Citta</i> (vědomí)
4. <i>Dhātu</i> (elementy)	9. <i>Dhamma</i> (jevy)
5. <i>Sacca</i> (pravda)	10. <i>Indriya</i> (řídící schopnosti)

Paṭṭhána – Kniha Závislostí

Kniha příčinných vztahů. Zabývá se 24 režimy příčinných vztahů, jmenovitě:

1. <i>Hetupaccayo</i> – Kořenová příčina	13. <i>Kamampaccayo</i> – Kammická příčina
2. <i>Ārammaṇapaccayo</i> – Předmětová příčina	14. <i>Vipākapaccayo</i> – Kammický následková příčina
3. <i>Adhipatipaccayo</i> – Převahová příčina	15. <i>Āhara paccayo</i> – Nutrimentní příčina
4. <i>Antarapaccayo</i> – Souvislostní příčina	16. <i>Indriyapaccayo</i> – Schopnostní příčina
5. <i>Samanantarapaccayo</i> – Bezprostřednostní příčina	17. <i>Jhānapaccayo</i> – Pohroužení jakožto příčina
6. <i>Sahajātapaccayo</i> – Konascentní (spolu-zrození) příčina	18. <i>Magga paccayo</i> – Stezková condition
7. <i>Aññamaññapaccayo</i> – Vzájemnostní příčina	19. <i>Sampayuttapaccayo</i> – Sdružení jakožto příčina
8. <i>Nissayapaccayo</i> – Závislostní příčina	20. <i>Vippayuttapaccayo</i> – Rozkladová příčina
9. <i>Upanissaya-paccayo</i> – Rozhodující/silně závislostní příčina	21. <i>Atthi paccayo</i> – Přítomnostní příčina
10. <i>Purejātapaccayo</i> – Prenatální příčina	22. <i>Natthipaccayo</i> – Nepřítomnostní příčina
11. <i>Pacchājātapaccayo</i> – Postnatální příčina	23. <i>Vigatapaccayo</i> – Zmizení jakožto příčina
12. <i>Āsevana paccayo</i> – Opakující se příčina	24. <i>Avigatapaccayo</i> – Nezmizení jakožto příčina